DOMSTOLENS BESLUT (tredje avdelningen)
den 24 oktober 2002 *

I mål C-233/01,

angående en begäran enligt artikel 234 EG, från Giudice di pace di Palermo (Italien), om att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Riunione Adriatica di Securtà SpA (RAS)

och

Dario Lo Bue,

angående tolkningen av artiklarna 6, 29 och 39 i rådets direktiv 92/49/EEG av den 18 juni 1992 om samordning av lagar och andra författningar som avser annan direkt försäkring än livförsäkring samt om ändring av direktiv

* Rättegångsspråk: italienska.

73/239/EEG och 88/357/EEG (tredje direktivet om annan direkt försäkring än livförsäkring) (EGT L 228, s. 1; svensk specialutgåva, område 6, volym 3. s. 160),

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av F. Macken, avdelningsordförande, samt domarna J.-P. Puissochet och J.N. Cunha Rodrigues (referent),

generaladvokat: S. Alber,
justitiesekreterare: R. Grass,

efter att ha underrättat den nationella domstolen om att domstolen har för avsikt att avgöra målet genom att meddela ett motiverat beslut i enlighet med artikel 104.3 i rättegångsreglerna,

efter att ha berett parter och övriga som avses i artikel 20 i EG-stadgan för domstolen tillfälle att yttra sig i denna fråga,

efter att ha hört generaladvokaten,

följande

Beslut

1 Giudice di pace di Palermo har, genom beslut av den 4 maj 2001 som inkom till domstolen den 18 juni 2001, i enlighet med artikel 234 EG ställt fyra frågor angående tolkningen av artiklarna 6, 29 och 39 i rådets direktiv 92/49/EEG av den 18 juni 1992 om samordning av lagar och andra författningar som avser annan direkt försäkring än livförsäkring samt om ändring av direktiv 73/239/EEG och 88/357/EEG (tredje direktivet om annan direkt försäkring än livförsäkring) (EGT L 228, s. 1, svensk specialutgåva, område 6, volym 3. s. 160, nedan kallat direktivet).

2 Frågorna har uppkommit i en tvist mellan försäkringsbolaget Riunione Adriatica di Securtà SpA (nedan kallat RAS) och Dario Lo Bue. Tvisten rör det belopp till vilket den senares försäkringspremie enligt ett avtal om obligatorisk ansvarsförsäkring för motorfordon uppgår.

Tillämpliga bestämmelser

De gemenskapsrättsliga bestämmelserna

3 I artikel 6 i direktivet, som återfinns i avdelning II med rubriken "Etablering inom försäkringsverksamhet", föreskrivs följande:

"Artikel 8 i direktiv 73/239/EEG skall ersättas med följande:

'Artikel 8

...

3. Detta direktiv hindrar inte medlemsstaterna från att upprätthålla eller införa lagar och andra författningar som föreskriver godkännande av stiftelseurkund och bolagsordning samt att alla andra handlingar som krävs för normal tillsyn skall företes.

Medlemsstaterna får dock inte anta bestämmelser med krav på förhandsgodkännande eller löpande anmälan av allmänna och särskilda försäkringsvillkor, premietariffer eller andra tryckta handlingar som företaget avser att använda i sina mellanhavanden med försäkringstagarna.

Medlemsstaterna får inte upprätthålla eller införa krav på förhandsanmälan eller förhandsgodkännande av föreslagna premiehöjningar, utom då detta ingår som en del i allmänna priskontrollsystem.

...'"

4 I artikel 29 i direktivet, som återfinns i avdelning III med rubriken "Samordning av villkoren för försäkringsrörelse", föreskrivs följande:

"Medlemsstaterna får inte anta bestämmelser med krav på förhandsgodkännande eller löpande anmälan av allmänna och särskilda avtalsvillkor, premietariffer eller formulär och andra tryckta handlingar för användning i mellanhavanden med försäkringstagarna. De får endast kräva att sådana avtalsvillkor och andra dokument företes vid enstaka tillfällen så att deras överensstämmelse med de nationella bestämmelserna om försäkringsavtal skall kunna kontrolleras, och detta krav får inte vara en förutsättning för att företaget skall få bedriva verksamhet.

Medlemsstaterna får inte upprätthålla eller införa system med förhandsanmälan eller förhandsgodkännande av föreslagna premiehöjningar, om detta inte är en del av allmänna priskontrollsystem."

5 I artikel 39.2 och 39.3 i direktivet, som återfinns i avdelning IV med rubriken "Bestämmelser beträffande etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster", föreskrivs följande:

"2. Filialstaten eller den medlemsstat där tjänsterna utförs får inte anta bestämmelser om krav på förhandsgodkännande eller löpande redovisning av allmänna och särskilda villkor, premietariffer eller av formulär och andra tryckta handlingar för användning i mellanhavanden med försäkringstagarna. För att kontrollera överensstämmelsen med nationell lagstiftning rörande försäkringsavtal får denna stat, av företag som avser att bedriva försäkringsverksamhet inom dess territorium med stöd av etableringsfriheten eller inom ramen för friheten att tillhandahålla tjänster, endast i enstaka fall kräva redovisning av dess villkor och andra tryckta handlingar. Detta krav får inte utgöra en förutsättning för att företaget skall få bedriva verksamhet.

3. Filialstaten eller den medlemsstat där tjänsterna utförs får inte upprätthålla eller införa system med förhandsanmälan eller förhandsgodkännande av föreslagna premiehöjningar, om detta inte är en del av allmänna priskontrollsystem."

Den nationella lagstiftningen

6 I artikel 2.2—2.5 i lagdekret nr 70 av den 28 mars 2000 om bestämmelser om brådskande åtgärder för att begränsa inflationstoppar (GURI nr 73 av den

28 mars 2000), i ändrad lydelse enligt lag nr 137 av den 26 maj 2000, som omvandlade och medförde ändringar av nämnda lagdekret (GURI nr 122 av den 27 maj 2000, nedan kallad lagdekretet), föreskrivs följande:

"2. Vad avser avtal om obligatorisk ansvarsförsäkring för motorfordon och vattenfordon som förnyas inom ett år från detta dekrets ikraftträdande enligt en tariff enligt vilken premiens storlek beror på om skada inträffat får försäkringsbolagen inte öka tariffen för försäkringstagare som inte varit vållande till någon skada under den senaste observationsperioden. Vad avser de avtal som ingås inom ett år från detta lagdekrets ikraftträdande och för vilka en tariff tillämpats enligt vilken premiens storlek beror på om någon skada inträffat skall den tariff tillämpas som gäller vid den tidpunkt då avtalet ingås.

2a. Punkt 2 ovan skall börja tillämpas från detta dekrets ikraftträdande beträffande försäkringsavtal för personbilar, mopeder och motorcyklar som ingåtts med tillämpning av de formler som avses i artikel 12 i lag nr 990 av den 24 december 1969. Detta gäller även avtal som erbjudits per telefon eller elektroniskt, avtal som inte innehåller någon klausul om automatisk förnyelse, samt avtal som sagts upp av företaget och åter efterfrågats av samma försäkringstagare.

3. Inom ett år från den tidpunkt då detta dekret träder i kraft får försäkringsföretagen inte ändra antalet tariffkategorier, koefficienterna för fastställandet av premien eller reglerna om ändring av tarifferna enligt vilka premiernas storlek beror på om skada uppkommit eller inte.

4. Följande punkt är ett tillägg till artikel 12 i lag nr 990 av den 24 december 1969: '2a. Företag som bedriver verksamhet med obligatorisk försäkring enligt artikel 2.2 i lagdekret nr 70 av den 28 mars 2000, i dess lydelse enligt omvandlingslagen, är på begäran av försäkringstagaren skyldiga att ingå avtal vari tariffen bestäms enligt ett bonussystem med en fast självrisk om lägst 500 000 lire och högst 1 000 000 lire. Denna självrisk gäller inte tredje man som skadats vid skadetillfället. Valet av bonussystem med självrisk samt av självriskens belopp ankommer enbart på försäkringstagaren.'

5. När bestämmelserna i 2.2 och 2.3 inte längre gäller kan försäkringstagaren säga upp avtalet om tarifferna höjs mer än den beräknade inflationsnivån. Detta gäller emellertid inte höjningar till följd av tillämpningen av reglerna om uppräkning av tariffklasser. Uppsägning skall ske genom rekommenderat brev med mottagningsbevis eller genom telefax, vilka skall sändas till företagets säte eller till den försäkringsagent där avtalet har ingåtts. I detta fall kan försäkringstagaren inte utnyttja fristen i artikel 1901.2 i codice civile [den italienska civillagen]."

Tvisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

7 Det framgår av beslutet att begära förhandsavgörande att RAS har stämt Dario Lo Bue inför Giudice di pace di Palermo och yrkat att denna domstol

"i första hand

— skall fastställa att bestämmelserna i artikel 2.2—2.4 i lagdekret 70/2000, omvandlat enligt lag 137/00, strider mot artiklarna 6, 29 och 39 i

direktiv 92/49/EEG och följaktligen förklara att ovannämnda nationella bestämmelser inte skall tillämpas på grund av att de strider mot gemenskapsrätten, och

— till följd härav även förplikta Dario Lo Bue att betala premien, utan de begränsningar som följer av lagdekret 70/2000, omvandlat till lag 137/00, till ett belopp som kommer att fastställas genom särskilt beslut, och

i andra hand

— om det inte skulle anses uppenbart att artikel 2.2—2.4 i lagdekret 70/2000, omvandlat till lag 137/00, strider mot artiklarna 6, 29 och 39 i direktiv 92/49/EEG — skall hänskjuta frågan till EG-domstolen med stöd av artikel 234 EG... för ett förhandsavgörande".

8 Av beslutet att begära förhandsavgörande framgår även att Dario Lo Bue har bestridit RAS yrkanden. Dario Lo Bue har gjort gällande att han betalat försäkringspremien till det belopp som RAS begärt och att detta belopp motsvarar, eller borde motsvara, det högsta belopp som stadgas i gällande lag. Dario Lo Bue har även förklarat att han inte avser erlägga den höjda premien.

9 Av det nämnda beslutet framgår även att RAS har yrkat att Dario Lo Bue skall förpliktas att erlägga ett belopp som denne enligt RAS skulle vara skyldig att erlägga om premien för den ansvarsförsäkring för motorfordon som tecknats av Dario Lo Bue inte hade begränsats genom bestämmelserna i lagdekretet för inflationskontroll.

10 Den nationella domstolen har i detta hänseende konstaterat att lagdekretet innehåller ett förbud under ett år mot höjning av premien för ansvarsförsäkring för motorfordon beträffande de avtal som förnyas av försäkringstagare som inte vållat någon skada under observationsperioden (artikel 2.2 första stycket). Vad gäller nya avtal har den nationella domstolen konstaterat att lagdekretet innehåller ett förbud mot ändring av de premier som gällde när lagdekretet i fråga trädde i kraft (artikel 2.2 andra stycket).

11 Enligt den nationella domstolen förefaller de i föregående punkt nämnda bestämmelserna i lagdekretet stå i strid med artiklarna 6, 29 och 39 i direktivet. Enligt de nämnda artiklarna får en medlemsstat enbart godkänna "premiehöjningar" om den åtgärd som påverkar försäkringsbranschen ingår "som en del i allmänna priskontrollsystem".

12 Den nationella domstolen har vidare gjort gällande att medlemsstatens befogenhet enligt artiklarna 6, 29 och 39 i direktivet är begränsad till att godkänna "premiehöjningar" och att den inte omfattar andra klausuler i försäkringsavtalen. Lagdekretet förefaller följaktligen strida mot de nämnda artiklarna 6, 29 och 39, eftersom det innehåller förbud mot alla ändringar av övriga avtalsklausuler (artikel 2.3). Detsamma gäller den bestämmelse enligt vilken försäkringsföretagen är skyldiga att, på begäran av försäkringstagaren, ingå försäkringsavtal vari tariffen bestäms enligt ett bonussystem med en självriskklausul med ett minimi- och maximibelopp bestämt i lag (artikel 2.4).

13 Enligt den nationella domstolen förefaller lagdekretet vidare strida mot de ovannämnda bestämmelserna i direktivet genom att försäkringstagaren ges rätt att säga upp försäkringsavtalet vid utgången av den period då tarifferna inte får höjas för det fall försäkringsföretaget höjer premien vid den årliga förnyelsen av avtalet, och denna höjning inte följer av de särskilda villkoren i avtalet och höjningen är större än den beräknade inflationsnivå som fastställts av regeringen (artikel 2.5).

14 Mot bakgrund av dessa överväganden förklarade Giudice di pace di Palermo målet vilande och begärde att domstolen skulle uttala sig om "tolkningen av artiklarna 6, 29 och 39 i direktiv 92/49... och i synnerhet om följande frågor:

1) Skall artikel 8.3 tredje stycket i rådets direktiv 73/239/EEG i dess lydelse enligt artikel 6 i rådets direktiv 92/49/EEG, tolkas på så sätt att bestämmelsen utgör hinder för nationella bestämmelser vilka har till syfte att kontrollera inflationen och enbart är tillämpliga på ansvarsförsäkring för bilar, mopeder och motorcyklar och inte stadgar något om priser på andra varor och tjänster än premierna för ansvarsförsäkring för motorfordon, trots att dessa andra priser också inverkar på fastställandet av konsumentprisindex?

2) Skall artikel 8.3 tredje stycket i rådets direktiv 73/239/EEG i ändrad lydelse enligt artikel 6 i rådets direktiv 92/49/EEG, tolkas på så sätt att bestämmelsen utgör hinder för nationella bestämmelser vilka, i syfte att kontrollera inflationen, innehåller förbud mot ändring inte enbart av tarifferna utan även av antalet bonuskategorier, koefficienterna för fastställandet av premien

samt reglerna om ändring av tariffklasser, enligt vilka premien kan ändras beroende på om skada uppkommer eller ej?

3) Skall artikel 8.3 tredje stycket i rådets direktiv 73/239/EEG i ändrad lydelse enligt artikel 6 i rådets direktiv 92/49/EEG, tolkas på så sätt att bestämmelsen utgör hinder för nationella bestämmelser vilka, i syfte att kontrollera inflationen, även föreskriver att försäkringsföretagen är skyldiga att, på begäran av försäkringstagaren, ingå försäkringsavtal vari tariffen bestäms enligt ett bonussystem med en självriskklausul med ett minimi- och maximibelopp bestämt i lag?

4) Skall artikel 8.3 tredje stycket i rådets direktiv 73/239/EEG i ändrad lydelse enligt artikel 6 i rådets direktiv 92/49/EEG, tolkas på så sätt att bestämmelsen utgör hinder för nationella bestämmelser vilka, i syfte att kontrollera inflationen, även föreskriver att försäkringstagaren har rätt att säga upp försäkringsavtalet vid utgången av den period då tarifferna inte får höjas för det fall försäkringsföretaget höjer premien vid tidpunkten för den årliga förnyelsen av avtalet och detta inte följer av de särskilda villkoren i avtalet och höjningen är större än den beräknade inflationsnivå som fastställts av regeringen?"

Tolkningsfrågorna

15 Den nationella domstolen har ställt frågorna för att få klarhet i huruvida artiklarna 6, 29 och 39 i direktivet utgör hinder mot bestämmelser av det slag som föreskrivs i artikel 2.2—2.5 i lagdekretet.

16 Domstolen anser att svaren på frågorna framgår klart av rättspraxis. Domstolen har därför, i enlighet med artikel 104.3 i dess rättegångsregler, meddelat den nationella domstolen att den har för avsikt att avgöra saken genom att meddela ett motiverat beslut och har berett medlemsstaterna och övriga som avses i artikel 20 i EG-stadgan för domstolen tillfälle att yttra sig i denna fråga.

17 Enligt RAS och Europeiska gemenskapernas kommission bör domstolen inte avgöra saken genom att meddela ett motiverat beslut i enlighet med artikel 104.3 i dess rättegångsregler. De anser nämligen — i motsats till den italienska regeringen — att svaren på den nationella domstolens frågor inte framgår klart av den rättspraxis som domstolen avser att lägga till grund för sitt beslut.

18 RAS och kommissionen har gjort gällande att direktivet har införlivats på ett korrekt sätt med nationell rätt genom lagdekretet nr 175 av den 17 mars 1995 (GURI nr 114 av den 18 maj 1995). Tolkningsfrågan rör inte direktivbestämmelsernas eventuella direkta effekt, utan huruvida lagdekretet är förenligt med direktivet. Den sistnämnda frågan är nödvändig att besvara för att avgöra om tillämpningen av lagdekretet vid behov skall underlåtas och det ovannämnda lagdekretet nr 175 i stället skall tillämpas.

19 För att besvara den nationella domstolens frågor skall det erinras om att den nationella domstolen, enligt fast rättspraxis, vid tillämpningen av nationell rätt — oavsett om det rör sig om bestämmelser som antagits före eller efter direktivet — är skyldig att i den utsträckning det är möjligt tolka den nationella rätten mot bakgrund av direktivets ordalydelse och syfte, så att det resultat som avses i direktivet uppnås och, därmed, agera i överensstämmelse med artikel 249 tredje stycket EG. Ett direktiv kan inte i sig medföra skyldigheter för den enskilde, vilket innebär att direktivet inte som sådant kan åberopas gentemot honom (se bland annat dom av den 14 september 2000 i mål C-343/98, Collino och Chiappero, REG 2000, s. I-6659, punkterna 20 och 21).

20 I det förevarande fallet framgår det av de uppgifter som lämnats av den nationella domstolen och de yttranden som inkommit till domstolen att målet vid den nationella domstolen rör frågan huruvida det är möjligt att underlåta att tillämpa lagdekretet, eftersom det strider mot direktivet, och i stället tillämpa en äldre nationell bestämmelse. Därigenom kan Dario Lo Bue förpliktas att betala en högre försäkringspremie än den som skall erläggas enligt lagdekretet.

21 I enlighet med den rättspraxis som domstolen erinrat om i punkt 19 i detta beslut kan emellertid den tolkning av direktivets bestämmelser som begärts av den nationella domstolen i vilket fall som helst inte ligga till grund för att förplikta Dario Lo Bue att erlägga en kompletterande premie som inte grundas på den nationella rätt som är tillämplig i målet vid den nationella domstolen, nämligen lagdekretet.

22 Följaktligen skall frågorna från den nationella domstolen besvaras så att ett direktiv inte i sig kan medföra skyldigheter för den enskilde, vilket innebär att direktivet inte som sådant kan åberopas gentemot honom.

Rättegångskostnader

23 De kostnader som har förorsakats den italienska regeringen och kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder fattar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

— angående de frågor som genom beslut av den 4 maj 2001 har ställts av Giudice di pace di Palermo — följande beslut:

Ett direktiv kan inte i sig medföra skyldigheter för den enskilde, vilket innebär att direktivet inte som sådant kan åberopas gentemot honom.

Luxemburg den 24 oktober 2002

R. Grass

Justitiesekreterare

F. Macken

Ordförande på tredje avdelningen